

על רקע רעיוני זה תובן גם השאיפה להבחין בין שתי הרשויות ביצירה האמנותית: בטוי והיקף. ואין הדבר פשוט לגמרי. פרפורי זרמים אמנותיים שונים בדור האחרון לא רק שלא הועילו להארת השאלה הזאת, אלא במדה רבה גם מנעו בעד עצם הברור. אלה סטו מן העיקר, כגון האכספריסיוניזם או הפוטוריזם, והבליטו יסודות לגמרי לא ראשוניים ביצירה. מני אז הופיעו הבטוי וההיקף, כשתי רשויות נבדלות, שלהן גם שני מקורות יניקה שונים זה מזה תכלית שגוי. הראשון מקורו בהוויה על-אישית והשני מצא לו אסמכתא באינטואיציה התחושתית, שבשטח האני העצמי או האני הקבוצי-חברתי. מכאן גם נובעת הסתירה הגדולה שביניהם: הראשון—לצדו חוקי אוביקטיביזציה, שפירושם התרוממות מעל החומר הגלמי למען עצוב היחידה האחדותית ורוממות רוח בכלל, והשני—כפות הנהו ומשוכנע לפרפורי האני, לסוביקטיביות מחלחלת, כאומרת לצפות הכל בסיוטיה. משום כך גם הבדלי תפיסה וגישה לשתי הרשויות. הבטוי הנהו הפרק המסובך ביותר ביצירה האמנותית. למרות כל המאמצים עד היום לא נפתרה חידתו. הוא פרי האחדות הנפשית, זו שתמיד מתוך הוועויעים המטפסיים מובילה אל אידיאל היצירה. זו היא דרכו של הבטוי האמנותי, שאינו נבלע תוך חלחלי הסער האישי-תחושתני. ואף אינו מתכוון להתיפות גנדרנית לשם מציאת חן. הוא גבר על כל אלה ועובר לשטח, שכולו הנהו עצמיות אחדותית של העליון. כאן גם מקור ההבנה של הבטוי ביצירה האמנותית. מבחינה הזאת רחוקה היא מלהיות כלי שרת של שיגרא חברתית זו או אחרת, של מעמד זה או אחר.

אף פעם לא תעלה השאלה המחוכמת של אנשים ידועים בדבר התאמתה לחברה, ולצרכיה, כי זו אינה מחייבת ולא כלום. הבטוי האמנותי הנהו מציאות עצמית. מכאן שהיצירה האמנותית על כל טהרתה הנה פרי רוחו היוצרת של היחיד המבודד בתוך לבטי זעזועיו ואימתו, אשר תקונן בנפשו. אך בכל גלוייה הנה מעורה תוך חזותו הכללית של הגזע, תוך הגזעיות. בה מתבטאת גם עצמיותו של הגזע (ואין הגזעיות שאלה אתנוגרפית). אולי יותר מאשר במקצועות יצירה אחרים. אך אין היא נשארת תוך המסגרת המצומצמת, כי אם נעשית קנינה של האנושיות כולה. על כל פנים של אלה, הנושאים על כתפיהם קמרון היצירה הרחנית. כן גם דינה ביחס לפוחות האינטילקטואליים: זו לא היתה ואף לא תהיה קשורה עם התפתחותם. לא פעם אמנם נראה, שאלה לקחו להם לעצמם בחכירה את היצירה האמנותית, כאילו היו אלה פונדקאים בבתי מרוח לממכר מים מרעננים: היצירה האמנותית!—לא ולא. אין האמנות נתפסת באינטילקט, כי אם בכוחות אחרים לגמרי. משום כך גם אין היא רכושם של יחידים נבדלים. זו מוכרחה להיות... כן, היא מוכרחה!—להיות קנינה של האומה כולה, של העם, באשר הוא הנהו בכל זעזועי הווייתו מקור החזות האמנותית. אין יצירה אמנותית שתהא מעבר לגבולות העם, אם גם מן ההכרח, שתתרומם לדרגת עצמיות עליונה בלתי תלויה. ג. מ.

ש. שלום

סימפוזייה של כרן

יילי כרן, סט, ספק השעון שהוקו האחרון, הרוחכות אין אדם בסמלם גם הטרם סחזות תפחון. טפעוף אין ראי נוגע אט-אט פרקמות שפצד ועל ענדת רשפי אור, ערוכים טור מור זר סות ירד. וסבל צבא היום שהמה והשגיא מתהלה רק אני. פליט טצמא, טצם זר, שגאף ושכר והפל בקרי. סחזיון קל חלון עין זכוכית שקינה תהם נפמט פי לס ירעמי אין סאום פפמט, פי סתום קל חזון וחלום. ירעמי אי-שם בין שררות טזכון צף גהר שפמון. קטימיו אין גון טשחיר נוף איזן בין שביבי טעמון. ושאכו שפף סת נסמפג לעולם קנה כרן אין אדם ואין רטט, אין אה, אין רב אשר ין, הילי געמם...

אולם חי האש בלבכי הרועד, חי לחשי האוכר, סופדכם קפאון עוד אחריר בשמשון— רחוכות קלא צילי וקלא הר! בלבכם עוד יולד זה צחוקי הגולש מקלחת היש זה העני הסתרים ידפק על קל תרים וקל שיר שפמון יגרש! יקום בכם עוד צו אחד, צו גדול שפלי רסו וקו! יתגלגל ויהר סני שחור אילי שחור והנשיק אל כרדו את הפל. עוד תאכרו בפטרבל של אחרית ויסוד עוד תדעו את הסוד של הלקת אותו סנה באדם הרועה, באדם המחולל עזמיות. יתרוסם, יתלקח החנוק וסחזיל בקל אכן נגל. קל הסרי, הגאון עוד ישאג תסחון. בארי סרכצו הסקילי.

מי ענה? מה רעד? מה הרו שופך? שטון המיר ראש השח
 ובישרי, פים נהטור פתע קם
 ויצא כגדרו בר הכרף.

וכצבא תזון ילי מרום נשא יר חיל בתים נע ונד
 פנאקות, פתשים מצבות ומרשים
 התלכדו עם הממות שבצד.

חסר אפל מת! בשמשות הזיק אה, בשלמים צף ולי,
 שני פסי החשקל התנשאו אלי ער
 כזרועות, פיגון שצוהל.

וכי הנם ערי עד קם הומה ורומט אף השחק רויעד
 ואני הליך רף, עם בר זה לבי יף.
 אני שר וכואב ורוקר!

בי נפתח הספון העושה יצור קט לנבדל, לאחד
 מעתה בר היקום הוא הכל, הוא המאום
 החוזל בפנים זה הטמ!

אני חג בטולם פזושה וברן עם כרף לשמון,
 אני חי את התהם הנפערת יום יום

לישנים בממות מצבון.

ואשרי נצר נר שקמי לא גרדם כזה כרף אין אדם
 שהולקים בר קרבי עם נשמת בר החי

באובה, ברוסם, בנעלים.

שאני אש, שאני קרב, שאני זע עד היסוד מתקרה לשכהוד
 שאני חש: בר היצור אינו אפא טור

בשירה אדירה עד מאד.

ואם שומר מזה שפם בא פתאום סמארב ומלשכני אחריו
 על חזו, חזה אם אט ראשי וארדם

באדם שחזה אלוהיו...

ק ט ע י ם

האמנות—כגון היפנית, החבויה אישם במחבואיה, כשדוק של תרדמה
 מרוש עליה, אשר עוד כלפני מאות בשנים הקדימה בכל סוגי האמנות, לא
 עצרה כוח לפרוץ לה דרך ולכבוש לה את המקום במרכז האמנות העולמית.
 רוקוקו—מין-סוג של ציור הידוע ליפנים כלפני מאות שנים חבוי היה
 אישם במעמקי חיהם של היפנים, עד אשר הופיעו כוחות כגון פרבוגר,
 ווסו, שסוו חוט אלי חוט כדי לגלות את החדש, המרענן, והרי גם
 האימפריסיוניזם כולו שייך ליפנים בקצרו המדגש והמשעשע.

כבר בצעדיהם הראשונים עצבו הם—הצרפתים—את ההגיון באמנות-
 הציור (שרדן). היא החלה מדברת אלינו בלשון בני אדם, כוננה מיתריה,
 כלמנגינה (אינגר) הקרים נחרחו ונתרככו בפשטותם.

קורו—נתן לנו שירת לחש בציור, אשר דומיתה אינה נותנת מנוח.
 הוא היה גם הראשון, אשר מתוך השקט, שבקברו נחש את צעדיה הקרבים
 של האמנות המודרנית.

הוא נגע בזה, שכולנו רוחשים ברגעי דממה השקטים ביותר, הודות
 לו גם יכלו לבוא פיסרו ואחריו סיון.

קורבה—ככל מהותו ריאליסטי—יצר את התכנית, הרגיש את הצלילי,
 על אף הגשמיות המפורזה שבו, דילקראו—הצליל הודות לרומנטיקה שלו
 להגיע במדת-מה אל האכספריסיה ביחוד בצבע.

לפתע סתאם הופיעו האימפריסיוניסטים, המהפכנים הראשונים באמנות,
 אשר קעקעו את החומות בצאתם חוצץ נגד השלווה והשקט המדומים. ברי,
 שהיה כאן כוח מתעורר, ולו רק בהעזתם להגיף מאחוריהם דלתות אולמדי-
 ציור אפלולים. כאן במרחביה, הכל שכנע, הכל הכניע, הפגישה פנים אל פנים
 עם הטבע, הולם לב מכה, נוקף ומשכר, הראש נסתחרר, היד רטסה רטס-
 אושר בלחי צפוי, כן, אלה מזבלים הם, מרחיבים את הגבולות, אך לא שדה
 זריעה—כי אם לזבל, לקדום.

האימפריסיוניסטים (פיסרו, סילוי, סיגנוק ואחרים) הציפו הכל בשלל-

כל אחד, אשר תהה על קנקנה של האמנות והרכה לשנות בה נוכח לא
 פעם, שאחד המקצועות האמנותיים המסובכים ביותר היא אמנות-הציור.
 גם הדיון בדברי אמנות ונתוחם נתנים רק למי שחדר לפני ולפנים של סכנה;
 ואם כך באמנות בכלל, הרי שבאמנות הציור לא כל שכן.

ובאם הציור של הדורות הקודמים צד אותנו, הרי שבדורנו אין
 כאמנות-הציור הצרפתית, אשר תוכל לשעבדנו לעצמה, להכניענו ולרחק את
 כל חושינו אליה. אין אנו עוסקים כאן בציור, כאמנות לאומית. אין גם
 למצוא כזאת בציור הצרפתי.

האמנות בדרך כלל היא קודם כל רכושם של אלה, היוצרים אותה
 ועומדים על תקנתה השכם והערב. אין גם לראות, שבמשך תקופת שנה אחת
 יתכן להקימה. האמנות הצרפתית על כל מקצועותיה אינה לאומית. צרה למדי
 היא המסגרת הזאת לכלול אותה. היא הנה עולמית. על כן ביכלתה להאציל
 ממנה על כל אחד מאתנו. אין בכך נפקא מינה אם עם שלם השיג את זאת
 או רק יחידים בודדים ומבודדים בתוכו עלו למדרגה הזאת. (ויש להדגיש כאן,
 כי לכל יצירה אמנותית נחוצה קרקע לאומית, כמצע ראשון לצמיחתה.)

יחידים, רחוקים איש מרעהו במקום ובזמן, ואף במרחק תקופות, ידעו
 בכוח החוש הטבעי ובכוח רצונם האדיר, לפגוע באמנויות זרות ושונות—
 והיתה בזה כוונה ידועה, כגון באמנות ההולנדית וביחוד זו האיטלקית.

כיצד הגיע קומץ האנשים לידי זה ומה השיגו אלה במשך מאות
 השנים האחרונות? האם היה בזה רק רצון לקרוע מעל הקירות האיטלקיים
 את כזי תפארת רחבי-שולים—ואולי דוקא כאן יש מן התפיסה הלאומית—
 אשר מצטיינים במעשי-אמן, במלאכת מחשבת וביובש שלהם. ושמה קמה
 תנועה להבקיע לה דרך, לאמנות, לבין החיים: תהא זו מהלכת בינינו ואנו
 גריח את ריחה ונרגיש בטעמה הטרי? כאן גם מקור נצחונה של אמנות-
 הציור הצרפתית. כי בעיקרה שאפה זאת לספוג לתוכה את המרענן והמתעורר,
 להשמיד תרבויות ולהחיות על ידי כך גם תרבויות עתיקות-ימין.